

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 10

**НА ПОШАНУ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК
О. Б. ГОЛОВКА**

Кам'янець-Подільський
2022

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: Серія КВ № 14717-3688 ПР від 12.12.2008 р.

Друкується за ухвалою вченої ради Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 11 від 29 листопада 2022 р.)

Видання індексується наукометричною базою: **Google Scholar**

Рецензенти:

В.А. Брехуненко – доктор історичних наук, професор, завідувач відділу актові археографії Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського (м. Київ);

Р.М. Постоловський – кандидат історичних наук, професор, ректор Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне).

Редакційна колегія:

В.С. Степанков, академік УАН, доктор історичних наук, професор (головний редактор); **С.А. Копилов**, доктор історичних наук, професор (заступник головного редактора); **І.І. Боровець**, кандидат історичних наук, доцент (відповідальний секретар); **Д.П. Ващук**, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник; **С.В. Віднянський**, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор; **О.Б. Головка**, академік АН Вищої школи України, доктор історичних наук, старший науковий співробітник; **Л.М. Жванко**, доктор історичних наук, професор; **О.М. Кравчук**, кандидат історичних наук, доцент; **Ю.А. Мицик**, доктор історичних наук, професор; **А. Тетерич-Пузьо**, доктор габілітована, професор (Інститут історії Поморської академії, Слупськ, Республіка Польща); **О.М. Федьков**, доктор історичних наук, доцент; **Я.О. Федорук**, доктор історичних наук, старший науковий співробітник; **М. Шварц**, доктор філософії, старший науковий співробітник (Інститут історії Словачької академії наук, Братислава, Словачька республіка); **П. Шолтес**, доктор філософії, доцент, старший науковий співробітник (Інститут історії Словачької академії наук, Братислава, Словачька республіка).

П78 Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи: збірник наукових праць / [редкол.: В.С. Степанков (головн. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. Випуск 10: На пошану доктора історичних наук О.Б. Головка. 416 с.

У десятий випуск збірника, присвячений 70-річчю від дня народження доктора історичних наук О.Б. Головка, увійшли статті провідних вітчизняних та зарубіжних фахових істориків, наукові інтереси яких пов'язані із дослідженням історії країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) та ролі й місця України у розвитку даного регіону.

Рекомендовано для науковців, викладачів ЗВО, студентів та всіх, хто цікавиться історією ЦСЄ.

УДК 94(4)(082)
ББК 63.3(4)я43

Адреса редакційної колегії: кафедра всесвітньої історії, історичний факультет, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, вул. Татарська, 14, м. Кам'янець-Подільський, 32301.

Веб-сайт видання: <http://cse.kpnu.edu.ua>

© К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2022

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University

PROBLEMS OF HISTORY OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE

COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS

ISSUE 10

**IN HONOUR OF DOCTOR OF HISTORICAL
SCIENCES O.B. HOLOVKO**

Kamianets-Podilskyi
2022

Certificate on the state registration for the printed media:
KV № 14717-3688, 12.12.2008

Recommended for publication by the Academic Senate of the Kamianets-Podilskyi
Ivan Ohiienko National University, Protocol No. 11, November 29, 2022

The publication is indexed by scientometric database: **Google Scholar**

Reviewers:

Viktor A. Brechunenko – Doctor of Historical Sciences (DSc. in History), Professor, Head of Act Archeography Department in M. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archeography and Source Studies of National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv);

Ruslan M. Postolovskiy – Candidate of Historical Sciences (Ph.D. in History), Professor, Rector of Rivne State University Humanities (Rivne).

Editorial college:

Valerii S. Stepankov, Academician of Ukrainian Academy of Historical Sciences, Doctor of Historical Sciences (DSc. in History), Professor (*editor-in-chief*); **Serhii A. Kopylov**, Doctor of Historical Sciences (DSc. in History), Professor (*deputy editor-in-chief*); **Ivan I. Borovets**, Candidate of Historical Sciences (Ph.D. in History), Associate Professor (*assistant editor*); **Dmytro P. Vashchuk**, Candidate of Historical Sciences (Ph.D. in History), Senior Research Fellow; **Stepan V. Vidnianskyi**, Corresponding Member of National Academy of Sciences of Ukraine, Doctor of historical sciences (DSc. in History), Professor; **Oleksandr B. Holovko**, Academician of Academy of Sciences High School of Ukraine, Doctor of Historical Sciences (DSc. in History), Senior Research Fellow; **Liubov M. Zhvanko**, Doctor of Historical Sciences (DSc. in History), Professor; **Oleksandr M. Kravchuk**, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor; **Yurii A. Mytsyk**, Doctor of Historical Sciences (DSc. in History), Professor; **Agnieszka Teterycz-Puzio**, Doctor Habilitowany (DSc. in History), Professor (Pomeranian University in Slupsk, Republic of Poland); **Oleksandr M. Fed'kov**, Doctor of Historical Sciences (DSc. in History), Associate Professor; **Yaroslav O. Fedoruk**, Doctor of Historical Sciences (DSc. in History), Senior Research Fellow; **Michal Schvarc**, Ph.D. in History, Senior Researcher (Institute of History of the Slovak Academy of Science, Bratislava, Slovak Republic); **Peter Šoltés**, Ph.D. in History, Associate Professor, Senior Researcher (Institute of History of the Slovak Academy of Science, Bratislava, Slovak Republic).

Problems of History of Central and Eastern Europe: collection of scientific papers / [edit. col: V. S. Stepankov (editor-in-chief) and others]. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University, 2022. Issue 10: In honour of Doctor of Historical Sciences O.B. Holovko. 416 p.

The tenth issue is dedicated to Doctor of Historical Sciences O.B. Holovko's 70th birthday. The collection of scientific papers contains articles of the leading Ukrainian and foreign professional historians. Their scientific interests are the history of countries of Central and Eastern Europe and role and place of Ukraine in development of this region.

Recommended for research workers, teachers of higher educational establishments, students and all, who is interested in history of Central and East Europe.

UDC 94(4)(082)

Address of editorial college: the Department of worldwide history, Historical faculty, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University, st. Tatarska 14. Kamianets-Podilskyi, 32301.

The publication websites: <http://cse.kpnu.edu.ua>

© Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University, 2022

ВШАНОВУЮЧИ ЮВІЛЯРА

Степанков Валерій. Особистість кипучої вдачі: учений-ерудит, педагог, громадянин: (до 70-річчя Олександра Головка)9

ПРОБЛЕМИ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ІСТОРІЇ

Лагодич Володимир. Військово-політичні відносини Аварського каганату та Держави франків у 80-х роках VIII – на початку IX ст.69

Луговий Олег. Болгарія та Русь у тенетах візантійської політики. Балканські війни 967-971 рр.85

Бубенок Олег. Проблема походження придонецьких ясів 112

Benyskiewicz Krzyszof. «Дьявольская соблазна» Rurykowców. Rozwiązanie konfliktów wewnątrzdynastycznych na Rusi Kijowskiej w IX – początku XII wieku w świetle Powieści minionych lat 126

Нагірний Віталій. Станіслав Добрий Тудкович: штрихи до біограми 158

Ліхтей Ігор. Династичний конфлікт чеського короля Пршемисла Отакара I з австрійським герцогом Леопольдом VI Бабенбергом у 20-их роках XIII ст. 171

Войтович Леонтій. Виробництво і обробка заліза у Галицькій і Волинській землях у IX–XIV століттях 191

ПИТАННЯ НОВОЇ ТА НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Щербак Віталій. Землеволодіння як ознака вольностей «Війська Запорозького»215

Гуржій Олександр. Петро I та його поплічники в ролі «реформаторів» української торгівлі228

Петраш Андрій. Місіонерська діяльність Товариства Ісуса в Чернівцях (1885-1914)252

Боровець Іван. Словаччина в ревізіоністській кампанії Угорщини (січень-вересень 1938 р.)269

Ігор Лихтей

канд. іст. наук, доц.,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
завідувач кафедри античності, середньовіччя
та історії України домодерної доби,
88000, Ужгород, пл. Народна, 3
e-mail: ihor.likhtei@uzhnu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-5458-7252

**ДИНАСТИЧНИЙ КОНФЛІКТ ЧЕСЬКОГО КОРОЛЯ
ПРШЕМИСЛА ОТАКАРА І З АВСТРІЙСЬКИМ ГЕРЦОГОМ
ЛЕОПОЛЬДОМ VI БАБЕНБЕРГОМ У 20-их РОКАХ XIII ст.**

У статті висвітлено перебіг протистояння між чеським королем Пршемислом Отакаром I та австрійським герцогом Леопольдом VI Бабенбергом, яке тривало упродовж 20-х років XIII ст. Для Пршемисла Отакара I ця боротьба мала передусім династичне значення, адже йшлося про захист честі його молодшої доньки Анежки, яку готували до шлюбу з сином імператора Фрідріха II Штауфена – Генріхом (VII). Однак через інтриги Леопольда VI Бабенберга шлюб так і не було укладено. В результаті, Генріх (VII) одружився з Леопольдовою донькою Маргаретою Бабенберг. Тоді Пршемисл Отакар I вторгся у володіння Леопольда VI Бабенберга і спустошив його маєтки. Після смерті Пршемисла Отакара I та Леопольда VI Бабенберга війну продовжили їхні сини і спадкоємці – чеський король Вацлав I та австрійський герцог Фрідріх II Бабенберг.

Ключові слова: Чеське королівство, Австрійське герцогство, Фрідріх II Штауфен, Генріх (VII), Пршемисл Отакар I, принцеса Анежка, Леопольд VI Бабенберг.

Ihor Likhtei

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Antiquity, Middle Ages and
History of Ukraine before the modern age,
Uzhhorod National University,
88000, Uzhhorod, Narodna Square, 3
e-mail: ihor.likhtei@uzhnu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-5458-7252

**DYNASTIC CONFLICT BETWEEN THE CZECH KING
PRZEMYSŁ OTAKAR I AND THE DUKE OF AUSTRIA
LEOPOLD VI BABENBERG IN THE 20s OF THE XIII CENTURY**

The article highlights the course of the confrontation between the Czech King Przemysl Otakar I and Austrian Duke Leopold VI Babenberg, which lasted throughout the 20s of the XIII century. For Przemysl Otakar I this struggle had primarily dynastic significance, because it was about pro-

tecting the honor of his youngest daughter Anezka, who was being prepared for her marriage with the son of the Emperor Friedrich II Shtaufen – Henry (VII). However, because of intrigues of Leopold VI Babenberg, the marriage was never concluded. As a result, Henry (VII) married Leopold's daughter Margareta Babenberg. Then Przemysl Otakar I invaded the possessions of Leopold VI Babenberg and devastated his estates. After the death of Przemysl Otakar I and Leopold VI Babenberg, the war was continued by their sons and heirs – the Czech king Vaclav I and Austrian Duke Friedrich II Babenberg.

Key words: *Czech Kingdom, Duchy of Austria, Frederick II Staufen, Henry (VII), Przemysl Otakar I, Princess Agneska, Leopold VI Babenberg.*

У перші десятиліття XIII ст. Чеська держава, яка на той час остаточно набула статусу королівства, стала активно утверджувати своє реноме на політичній шахівниці Центральної Європи. Велика заслуга в цьому поступі належить Пршемислові Отакарові I (1197–1230), який зумів скористатися міжнародною розстановкою сил, зумовленою боротьбою за трон, що розгорілася в Священній Римській імперії між Штауфенами (Гогенштауфенами) і Вельфами після смерті імператора Генріха VI. У цьому протистоянні Пршемисл Отакар I вміло маневрував між Філіппом Швабським (1198–1208), ставлеником Штауфенів, та Оттоном IV Брауншвейзьким (1198–1218), репрезентантом Вельфів. Урешті-решт Пршемисл Отакар I отримав королівський титул й у вересні 1198 р. був коронований Філіппом Швабським. У 1203 р. королівські привілеї Пршемисла Отакара підтвердив Оттон IV Брауншвейзький. А 1204 р. королівське звання Пршемисла Отакара I визнав римський папа Іннокентій III (1198–1216).

Рішення Римського Понтифіка можна потрактувати таким чином, що Чеська держава звільнялася від традиційного союзу з імператором і ставала політично незалежною. Однак становище Чеського королівства виглядало досить парадоксальним. У ситуації, коли імператор мав поважати волю князів, Чехія відтепер могла відокремитися від імперії, як раніше вчинили Угорщина й Польща. Утім цього не сталося, позаяк геополітичні інтереси Пршемисловичів полягали в іншому: чеські землі були тісніше переплетені із сусідніми німецькими територіями. Це стосувалося як переміщення людей, невпинного товарообігу, так і інтенсивних релігійних контактів та правових зв'язків (монастирі, міста). До того ж, приналежність чеських правителів до князів Священної Римської імперії підсилювала їхній високий престиж. Остаточне врегулювання відносин між Чеським королівством та Священною Римською імперією було закріплено в «Золотій сицилійській буллі», яку 1212 р. надав Пршемислові Отакарові I новий німецький володар Фрідріх II

Штауфен (1212–1250). Цей документ підтверджував привілеї чеських королів та формальний характер їхніх ленних відносин зі Священною Римською імперією¹.

Щоправда, міжнародні успіхи Пршемисла Отакара I були ускладнені його розлученням з Адлетою Мейсенською та новим шлюбом з угорською принцесою Констанцією, укладеним 1198 року. Ображена Адлета відразу ж звернулася по допомогу до папи, намагаючись відстояти права дітей, народжених у шлюбі з Пршемислом Отакаром I, серед яких був і первісток Вратислав. Утім, Іннокентій III не поспішав виносити рішення у цій справі, тож шлюб було анульовано лише після смерті Адлети.

З початком 20-х років XIII ст. спостерігається поступове послаблення політичної ролі Пршемисла Отакара I в силовому полі німецької політики. Чеський володар не ставив перед собою якусь велику мету і не мав стосунку до дипломатичних зусиль Фрідріха II Штауфена, що були спрямовані на утвердження його панування в Італії. Тож друга половина правління Пршемисла для Чехії й Моравії виявилися доволі спокійним періодом. Війни та набіги оминали їх².

Мирні стосунки панували у відносинах Чеської держави з Угорським королівством. Адже його правитель Андраш II (1205–1235), брат Констанції, був змушений воювати з угрупованням опозиційно налаштованих вельмож. У 1222 р., а відтак і в 1231 р. феодали змусили Андраша II видати «Золоті булли»: у грамотах, скріплених королівською золотою печаткою, король підтвердив привілеї аристократії та вищого духовництва. Вихід із важкого становища, зумовленого втратою земельних володінь та інших джерел прибутків, Андраш II шукав у можливості зовнішньополітичної експансії, зокрема і в Галичину³.

Після тимчасового погіршення в спокійному руслі розвивалися відносини Праги з вроцлавськими Пястовичами. Через успіхи Фрідріха II приборкати непомірні амбіції був змушений і Дітрих Мейсенський, активний оборонець прав своєї сестри Адлети та племінника Вратислава, вигнаного Пршемислом Отакаром I з Чеського королівства. У 1221 р. Дітрих помер, і позаяк його син Генріх на той час був неповнолітнім, то владу в Мейсені перебрав тюринзький ландграф Людвиг IV (1217–1227).

Досить хороші стосунки склалися у Пршемисла Отакара I з баварськими Вітельсбахами. Особливо цінував союз із Чеським королівством герцог Людвиг I Баварський, другий чоловік племінниці Пршемисла Людмили, доньки його старшого брата Бедржиха. Союз із Пршемислом Отакаром I допомагав Людвигу I приборкувати австрійських герцогів Бабенбергів⁴.

Вагомую складовою центральноєвропейської політики стало Австрійське герцогство, засноване 17 вересня 1156 р. німецьким імператором Фрідріхом I Барбаросою. З цього приводу імператорська дарча грамота, так званий «Малий привілей» (*Privilegium Fridericianum «minus»*), закріплювала спадковий титул австрійських герцогів як по чоловічій, так і по жіночій лінії за династією Бабенбергів і надавала останнім чималі права. Вони отримали навіть дозвіл самостійно призначати свого наступника на випадок згасання їх династії внаслідок відсутності прямих нащадків (*iusaffectandi*). Без згоди герцога у його володіннях не могло здійснюватися судочинство. Крім того, австрійські герцоги мали відвідувати імперські з'їзди лише тоді, коли ті відбуватимуться на території Баварії⁵.

Австрійське герцогство аж ніяк не вписувалося в державний устрій Німеччини. Завдяки своїм привілеям воно, по суті, перетворилося у спадкову монархію, дуже слабо пов'язану зі Священною Римською імперією⁶. Представники Бабенбергів стали ревними учасниками політичних акцій німецьких князів. Досить часто австрійські герцоги приєднувалися до тих чи інших угруповань знаті, посилюючи їх питому вагу в тогочасних постійних міжусобних війнах, втручалися в боротьбу між римськими папами й німецькими імператорами. При цьому Бабенберги не забували і про місію «збирання земель» та розширення своїх володінь. Так, у 1192 р. Леопольд V Бабенберг (1177–1194) внаслідок досить складного договору про успадкування, санкціонованого імператором Генріхом VI Штауфеном, придбав Штирійське герцогство. Німецький монарх виділив йому цю територію на правах лену. В результаті, до володінь Бабенбергів, які охоплювали тільки територію сучасної федеральної землі Нижня Австрія, увійшли Штирія і значна частина Верхньої Австрії⁷.

Того ж таки 1192 р. Леопольд V Бабенберг проголосив себе «правителем країни» і став називати Австрію «нашою землею», хоча формально ця територія все ще була імперським леном⁸. У 1194 р. Леопольд V помер і його сини поділили владу у землях Бабенбергів: старший син Фрідріх I отримав Австрію, а його брат Леопольд VI – Штирію. Після смерті в 1198 р. Фрідріха I до Леопольда VI відійшла і Австрія. Відтак 1203 р. Леопольд VI Бабенберг (1194/1198–1230) одружився з візантійською принцесою Теодорою, племінницею василевса Ісаака II Ангела (донькою його молодшого брата Іоана) і став відігравати дедалі активнішу роль у політичному житті Священної Римської імперії. Неповноліття Фрідріха II Штауфена герцог Леопольд VI використовував у власних ін-

тересах. Подібно до Пршемисла Отакара I він вміло лавірував між різними політичними угрупованнями. Так, поки фортуна була на боці Філіппа Швабського, австрійський герцог активно його підтримував. Однак після того, як Філіппа Швабського було вбито, Леопольд VI перейшов на бік Оттона IV Брауншвейзького. А щойно на політичному горизонті з'явився Фрідріх II Штауфен, Леопольд VI одразу ж поповнив ряди його прибічників і поспішив приєднатися до повстання проти Оттона IV⁹.

За правління Леопольда VI значного розквіту досягли австрійські міста, розвиток яких він усіляко заохочував. У цей час значно розростається Відень: ще в 1208 р. герцог надав йому міське право, яке підтвердив у 1221 р. Так само міське право від Леопольда VI отримав і Еннс. Низку привілеїв герцог подарував таким містам, як Тульн, Штаер, Ляй-над-Диєю. Постійно переймався австрійський володар і питанням розширення своїх територій, усуваючи при цьому численних вельмож. Він, зокрема, заволодів вотчиною Асперн-Фалькенберґів, захопив землі заможних графів фон Пойген, позбавив маєтків Пернггерів. Від Вюрцбурзького єпископа Леопольд VI Бабенберг викупив Лямбах і Вельз, від Гаунсберґерів – Лінц. У 1217 р. австрійський герцог придбав від Ульриха фон Клямма Фрайштадт, що відкривало йому важливий шлях до омріяних чеських земель¹⁰. На думку дослідника Еріха Цьольнера, правління Леопольда VI Бабенберга можна вважати «періодом найбільшого розквіту за всю епоху Бабенберґів»¹¹.

Така активність Леопольда VI неабияк насторожувала Пршемисла Отакара I. В результаті, між обома володарями розгорілося політичне суперництво, яке наприкінці останньої фази правління Пршемисла Отакара I переросло в серйозний конфлікт. За іронією долі, причиною протистояння стала молодша донька чеського короля Анежка (Agnes), народжена у шлюбі з Констанцією. Це була славетна Анежка Чеська (1211–1282), згодом проголошена блаженною, а 1989 р. піднесена до лику святих¹².

Важливим джерелом про чин цієї шляхетної представниці Пршемисловичів є «Житіє святої Анежки Чеської» (далі – «Житіє...»)¹³. Його латиномовний текст, очевидно, було підготовлено у першій третині XIV ст. за наказом чеської королеви Елішки Пршемисловни (1310 – 1330), яка дуже шанувала свою пратітку. Саме Елішка Пршемисловна у 1328 р. ініціювала процес канонізації св. Анежки. Однак тоді це зробити не вдалося, і власне «Житіє...» – чи не єдиний документ, що засвідчує намагання Елішки Пршемисловни піднести своячку до лику святих¹⁴.

Як інформує «Житіє...», св. Анежка «народилася власне від знатних предків з королівського роду, тому що її батько Пршемисл, званий Отакар, був славним чеським королем, а мати Констанція, сестра пана Андраша, угорського короля, батька святої Єлизавети, і вся рідня з боку обох батьків була королівською...»¹⁵. Щоправда, точну дату народження Анежки джерела не повідомляють, що спонукало істориків до різних припущень. Тривалий час вважалося, що вона народилася у 1205 р., чи навіть дещо пізніше¹⁶. Так, Ф. Палацький вважав, що Анежка з'явилася на світ у 1208 році¹⁷. Натомість В. Новотний схиляється до думки, що вона народилася 1211 року¹⁸. Цій даті віддають перевагу й сучасні дослідники, зокрема Йозеф Жемлічка¹⁹, Ярослав Полц²⁰, Гелена Соукупова²¹.

Про дитинство Анежки відомостей мало. Близько 1214 р. разом із сестрою Анною її ще дітям віддали на виховання до жіночого монастиря у Тржебниці, засновницею якого була св. Ядвига Силезька. В інтересах династичної політики для Анежки, як і для її сестри Анни, відразу ж вибрали нареченого з родини силезьких Пястовичів.

Думки вчених з приводу того, хто, власне, міг бути судженим Анежки (Болеслав чи Конрад), різняться. Щоправда, Болеслав помер у 1208 р. Тож найбільш імовірно, що Анежку було заручено з наймолодшим Конрадом. Про Конрада відомо, що він трагічно загинув під час падіння з коня, і 4 вересня 1214 р. його було поховано в крипті св. Варфоломія у Тржебниці²². На думку сучасної чеської дослідниці Гелени Соукупової, попри смерть нареченого, Анежка залишилася в Тржебниці до 1217 р., тобто до шлюбу своєї сестри Анни з Генриком II Побожним²³.

У 1217 р. рідні повернули Анежку до Чехії й віддали її до жіночої чернечої обителі у Доксани задля подальшого навчання та виховання в належному морально-етичному дусі. Там вона поводитися скромно, уникала забав із дівчатами і віддавала всю себе монастирському життю. У Доксанах Анежка перебувала кілька років, після чого повернулася до Праги. Вслід за своїм братом, майбутнім королем Вацлавом I (1230 – 1253), дружиною якого стала Кунігунда Штауфен, Анежка також мала дбати про престиж чеської династії Пршемисловичів²⁴.

Щодо подальшої долі Анежки, то тут думки істориків різняться. Так, В. Новотний відзначає, що з 1219 р. Анежка була заручена зі старшим сином Фрідріха і спадкоємцем Генріхом²⁵. Такої ж думки дотримується і вчений Ф. Дворнік, який, до того ж, навіть називає заручини Анежки з Генріхом першим великим успіхом Пршемисла Отакара I²⁶. Вторують йому і сучасні вчені В. Ванічек²⁷ та Г. Соукупова. Остання, до речі, звертає

увагу на те, що про заручини Анежки повідомляє ціла низка джерел, які засвідчують появу чеської принцеси на європейській політичній арені²⁸. Натомість Й. Жемлічка вважає, що під час перемовин із чеським королем Фрідріх II лише обнадійливо натякнув йому про можливість одруження Генріха з Анежкою. Тому близько 1219 р. принцеса опинилася при дворі австрійського герцога Леопольда VI Бабенберга, аби там опанувати шляхетні манери²⁹. Життя Анежки при дворі австрійського герцога досить докладно описують Я. Полц³⁰ та Г. Соукупова³¹.

У будь-якому разі перед Анежкою майоріли блискучі перспективи. Згідно з домовленістю з Інокентієм III, який прагнув не допустити зосередження влади у Священній Римській імперії та в Сицилійському королівстві в руках одного правителя, німецьким королем і майбутнім імператором мав стати Фрідріх II. Натомість його син Генріх мав правити в Сицилії. Однак Фрідріх II вчинив зовсім інакше. Звільнившись після смерті Інокентія III від колишніх зобов'язань перед папською курією, Фрідріх II став вести власну гру. Невдовзі після смерті папи він надав Генріхові титул герцога Швабського. У 1218 р. помер герцог Бертольд V Церингенський, якому на правах імперського лена належала ще й Бургундія (Арелат). Тож Фрідріх II передав Генріхові його титул і управління над Бургундією. Таким чином, коронований раніше сицилійською короною, Генріх став ще й імперським князем, «герцогом Швабським і правителем (ректором) Бургундії».

Урешті-решт Фрідріх II домігся того, що 23 квітня 1220 р. на придворній раді у Франкфурті імперські князі обрали Генріха (VII) німецьким королем. Це стало очевидним порушенням обіцянки Фрідріха II не сприяти підписанню династичної унії між Сицилійським королівством та імперією. Щоправда, Фрідріх II був змушений піти на поступки духовним князям, і через три дні після Генріхового обрання, тобто 26 квітня 1220 р., надав їм значні привілеї, оформлені як документ «Конфедерація на основі церковних законів» (*Confoederatio cum principibus ecclesiasticis*).

У серпні 1220 р. Фрідріх II вирушив до Риму. Там 22 листопада 1220 р. папа Гонорій III коронував його імператорською короною. При цьому Фрідріх II ще раз урочисто пообіцяв, що ніколи не порушуватиме папського сюзеренітету над Сицилійським королівством і передасть його іншому володареві. Він також поклявся, що не пізніше, ніж через рік, вирушить у новий хрестовий похід. Однак у середині грудня 1220 р., після восьмилітньої відсутності, Фрідріх II повернувся в Сицилійське королівство³². З цього часу він майже безперервно перебував

на півдні Апеннінського півострова, піклувався про розквіт своєї Сицилійської держави і докладав зусиль для відновлення імперських прав у центральній і північній Італії. У 1222 р. в Сицилії померла і Фрідріхова дружина Констанція.

Німеччину імператор віддав в управління своєму синові Генріхові (VII), якого було увінчано двома коронами (німецькою й сицилійською). Та позаяк Генріх (VII) був ще неповнолітнім, при ньому було створено регентську раду князів, очільником якої став Кельнський архієпископ Енгельберт (Engelbert, 1216–1225). Безпосереднім вихованням хлопця займалися Конрад фон Вінтерштеттен і Ебергард фон Вальдбург. До кола найближчих радників Енгельберта входили єпископ Метца і Шпеєра і водночас придворний канцлер Конрад, єпископ Оттон Вюрбурзький, граф Еберхард фон Діц та Генріх фон Нойффен. Це була спроба віддати країну в управління (поруч з міністеріалами) ще й духовним князям. Разом з тим, призначенням Енгельберта очільником регентської ради імператор сподівався перетягти на бік Штауфенів регіон нижнього Рейну³³.

Щоправда, архієпископ Енгельберт був активним прибічником англійської орієнтації. І хоча інтереси імператора потребували дружніх стосунків із Францією, Енгельберт прагнув відновити союзні відносини із суперницею останньої – Англією. Він схилив на свій бік Леопольда VI Бабенберга, запропонувавши влаштувати шлюб англійського короля Генріха III Плантагенета (1216–1272) з донькою австрійського герцога – Маргаритою. Водночас Кельнський архієпископ сподівався одружити свого юного підопічного Генріха (VII) Штауфена із наймолодшою сестрою англійського правителя – Ізабеллою³⁴. Тому шлюбна угода між Пршемислом Отакаром I та Фрідріхом II суперечила намірам Енгельберта.

Кельнський архієпископ сподівався, що йому вдасться реалізувати свій план. Його задум підтримали навіть деякі імперські князі, позаяк піднесення Чеського королівства здавалося їм занадто стрімким. До таких, звісно, належали й Бабенберги. Адже завдяки вдалим шлюбом Пршемисловичі поширили свій вплив на сусідні з Бабенбергами регіони, зокрема на Баварію й Каринтію. До того ж, син чеського короля маркграф Пршемисл одружився (коли – не відомо) із Маргаретою з впливового роду Андекс-Мерану з баварсько-альпійського регіону³⁵. Тож Леопольд VI Бабенберг не міг змиритися з тим, аби одна з доньок Пршемисла стала дружиною німецького короля й майбутнього імператора. І врешті-решт домігся свого.

Однак архієпископ Енгельберт прорахувався. Адже ще в 1212 р. Фрідріх II уклав із французьким королем Філіппом II

Августом договір, спрямований проти Англії. У листопаді 1224 р. цей договір було поновлено із сином і спадкоємцем Філіппа II Августа – королем Людовіком VIII (1223–1226). Тому Фрідріх II відразу ж відкинув план архієпископа Енгельберта, який мав на меті налагодження дружніх стосунків з Англією. Та й герцог Австрійський не був у великому захваті від ідеї Енгельберта, позаяк побоювався ускладнень у відносинах з імператором у разі союзу між Бабенбергами й Плантагенетами. Тому спритний Леопольд VI Бабенберг нав'язав Фрідріхові II новий проект. Ішлося про заручини сина Фрідріха Генріха з його донькою Маргаретою (замість обумовленого раніше шлюбу з Анежкою).

Звістка про це завдала неабиякої моральної травми Анежці, яка перебувала при дворі австрійського герцога й готувалася стати німецькою королевою. Водночас Леопольд VI Бабенберг залучив на свій бік тюринзького ландграфа Людвіга IV і заручив свого старшого сина Генріха з його сестрою, навіть не вимагаючи за наречену посагу³⁶. Багато хто сприйняв згадані події як великий переворот у тогочасному політичному житті імперії. У зв'язку з цим у 1225 р. при дворі ландграфа Людвіга і з'явився Адлетин син Вратислав, в жилах якого (через бабусю Юдіту, матір Пршемисла Отакара I) текла і «тюринзька» кров³⁷.

Однак амбіції австрійського герцога зачіпали інтереси Баварії, володар якої підтримував хороші родинні стосунки з Прагою. В середині січня 1225 р. на імперському з'їзді в Ульмі чеський король запропонував за своєю донькою посаг у розмірі 30 тис. марок сріблом. Його підтримав баварський герцог Людвіг, який до цієї суми додав ще 15 тис. марок сріблом. Проте юний німецький король Генріх (VII), нібито за порадою князів, заявив про розрив з Анежкою і став готуватися до шлюбу зі старшою за нього Маргаретою Бабенберг. Позаяк Генріх і Маргарета перебували в далеких родинних стосунках, то папа навіть був змушений надати їм диспенсацію. Відтак 29 листопада 1225 р. у Нюрнберзі пройшли урочистості з нагоди одруження короля Генріха (VII) з Маргаретою. Та обіцяного багатого посагу Штауфени від Бабенбергів так ніколи й не дочекалися. Одночасно відбулося весілля Леопольдового сина Генріха з донькою Людвіга Тюринзького³⁸. Знеславлена Анежка залишила Австрійське герцогство.

На таке приниження Пршемисл Отакар I відповів війною. Влітку 1226 р., скориставшись відсутністю Леопольда, чеський король здійснив збройний напад на австрійські землі. Але нашвидкуруч споряджений похід зазнав невдачі: добре підготовлена оборона відбила чеську агресію. У відповідь авст-

рійці під проводом ландмаршала Генріха Куенрінга перейшли моравський кордон, спустошуючи все на своєму шляху. Та на цьому ворожнеча не припинялася, а навпаки, – ще більше розпалювалася, і загалом могла призвести до непередбачуваних наслідків. Тому тюринзький ландграф Людвиг, близький родич Пршемисла Отакара I, а віднедавна ще й соратник Леопольда VI Бабенберга, ранньої осені 1226 р. поспішив до Праги. Звідти разом із Пршемислом Отакаром I він поїхав до Знойма, намагаючись стати посередником у примиренні ворогуючих сторін. Переговори в Зноймі тривали чотири тижні, але їх результат не був обнадійливим. Ландграф Людвиг Тюринзький зумів домовитися лише про перемир'я, та й то тільки до дня св. Мартина (11 листопада) 1226 р., тобто на дуже короткий термін³⁹.

На той час докорінно змінилася ситуація в Німеччині. Між Фрідріхом II та Енгельбертом виникли непорозуміння, й імператор вважав за доцільне позбавити того регентства. Однак Фрідріх II саме готувався до весілля з Ізабеллою (Юлантою), донькою Єрусалимського короля Іоанна де Брієнна, яке відбулося 9 листопада 1225 р. у Бриндізі, тож справа Енгельберта повисла в повітрі. А через два дні після одруження імператора, 11 листопада 1225 р., граф Фрідріх фон Альтена (Ізенберг) з особистих мотивів убив Енгельберта біля Швельма. До речі, вбивця був родичем архієпископа. Новим регентом Фрідріх II призначив спочатку Леопольда VI Бабенберга, а згодом – баварського герцога Людвіга I⁴⁰. На думку Ф. Дворніка, саме Пршемисл Отакар I своїми військовими діями в австрійських землях і перешкодив Леопольдові VI Бабенбергу надалі залишатися регентом та домогтися того, що ці функції став виконувати баварський герцог Людвіг I⁴¹. Останній, як відомо, був союзником і родичем чеського короля.

Відразу після весілля Фрідріх II прийняв титул короля Єрусалимського, що, нарешті, могло б викликати в нього інтерес до організації Хрестового походу. Адже тепер, воюючи з мусульманами, він захищав би від них і свої власні володіння. Як відомо, Фрідріх II пообіцяв папі спорядити хрестовий похід ще в 1215 р. під час коронації в Аахені, однак всіляко затягував із цією справою. Щоправда, він відіслав невелику підмогу учасникам П'ятого хрестового походу (1217–1221) для оборони фортеці Дам'єтти, яку ті здобули ще на початку листопада 1219 р. Однак влітку 1221 р. єгипетський султан аль-Каміл відвоював Дам'єтту, тож Фрідріх II не вважав за доцільне організовувати новий хрестовий похід, хоча папа Гонорій III і погрожував відлучити його від церкви⁴².

Передусім Фрідріх II прагнув вирішити невідкладні справи в Сицилійському королівстві та в Італії. Аби відволікти імператора від італійської політики, яка стояла на заваді реалізації планів курії, Гонорій III постійно нагадував Фрідріхові II про хрестовий похід. Організація хрестового походу кілька разів переносилася на пізніший термін. Нарешті 1225 р. у Сан-Германо (нині Касино) імператор під тиском папи уклав договір, у якому обумовлювався останній термін відходу хрестоносців. Згідно з його положеннями, Фрідріх II зобов'язувався не пізніше серпня 1227 р. податися до Святої Землі з тисячею рицарів й упродовж двох років перейматися їх утриманням. Крім того, імператор мав спорядити флотилію у складі 100 транспортних суден і 50 галер для перевезення ще двох тисяч хрестоносців разом з їх зброєю та слугами. Імператор мав сплатити також сто тисяч золотих унцій, які належало конфіскувати на користь Святої Землі, якщо б він знову відмовився від походу. Крім фінансових втрат, Фрідріха II, у разі чого, мали ще й відлучити від церкви⁴³.

Нарешті влітку 1227 р. в Бриндізі зібралося кілька десятків тисяч вояків для походу на Єрусалим. Але в лавах хрестоносців, які відчували нестачу продовольства і потерпали від сильної спеки, спалахнула епідемія. Захворів і сам імператор. Його судно повернуло назад і похід знову було відкладено. Новий папа, 80-літній Григорій IX (1227–1241), якого було обрано після смерті Гонорія III, не став вислуховувати пояснення послів Фрідріха II і відлучив його від церкви. Між папою та імператором розпочалася відкрита боротьба, під час якої кожна сторона намагалася завдати одна одній найдошкульнішого удару. Становище Фрідріха II було непротим. Через шість днів після пологів у сімнадцятилітньому віці померла його дружина Ізабелла де Брієнн, і Фрідріх II став регентом новонародженого сина Конрада, який з'явився на світ 25 квітня 1228 року⁴⁴.

Згадані події могли вплинути і на зміну зовнішньополітичного курсу Священної Римської імперії. Адже Англія навіть після смерті Енгельберта не полишала надії на зближення з імперією. Такі ж позиції обстоював і Енгельбертів наступник на архієпископській кафедрі в Кельні – Генріх (фон Моленмарк). Всупереч сподіванням, за налагодження дружніх стосунків з Англією ратував і баварський герцог Людвиг I. Очевидно, в його оточенні і виникла ідея видати Анежку заміж за англійського короля Генріха III. До реалізації такого проєкту активно долучився й Кельнський архієпископ Генріх. За задумом ініціаторів, цей шлюб мав символізувати дружбу Англії та імперії (не лише Чеського королівства), а також підсилити зв'язки Вігельсбахів із Вельфами⁴⁵.

Англійський король прихильно поставився до такої пропозиції. Зокрема 13 квітня 1227 р. Генріх III особисто написав листи герцогові Людвигу Баварському і юному німецькому королю, в яких дякував за нав'язані посередництвом Шпеєрського пробста Конрада контакти. Того ж таки дня Генріх III написав листа Кельнському архієпископові Генріхові, в якому висловлював подяку за пропозицію і наголошував, що за його порадою залюбки погоджується на заручини з донькою чеського короля (...*filia illustris regis Boemie...*) чи якоюсь іншою німецькою принцесою, яку б той йому порекомендував⁴⁶. Донькою чеського короля, мабуть, була багатостраждальна Анежка.

Відтак, 4 вересня 1227 р. Генріх III відрядив урочисте посольство в Німеччину, назустріч якому поспішали представники імперії. Вони зустріли послів англійського короля аж біля Антверпена. Згодом розпочалися перемовини безпосередньо з чеським королем. Дипломатичну місію між Прагою та Вестмінстером виконував граф Арнолд фон Гюцкесваген (*Arnoldo de Hückeswagen, Arnaldo de Hogensuag*), уповноважений Кельнського архієпископства. Англійська дипломатія намагалася скористатися відлученням Фрідріха II від церкви, аби знову підтримати близьких їй Вельфів. Опертям цієї інтриги стало Кельнське архієпископство. Як противагу Штауфенам, планувалося висунути на німецький трон Оттона Брауншвейзького, племінника колишнього імператора Оттона IV. Але Пршемисл Отакар I не забажав прилучатися до цього політичного маневрування. Шлюбний дипломат Арнолд фон Гюцкесваген осів у Празі, і весілля Анежки з Генріхом III так і не відбулося⁴⁷. На думку Ф. Дворніка, Пршемисл Отакар I «був надто занепокоєний можливим конфліктом з імператором, аби бути готовим довести справу з англійським королем до кінця»⁴⁸.

Невдовзі позиції баварського герцога Людвіга I в німецьких землях серйозно похитнулися. На Різдво 1228 р. король Генріх (VII) досяг повноліття і звинуватив свого опікуна в тому, що той шукає шляхи до порозуміння з папою, який тоді намагався знайти авторитетного лідера для організації виступу проти Штауфенів. Падіння баварського герцога Людвіга I позначилося і на становищі чеських Пршемисловичів. Адже той був у ворожих стосунках із Бабенбергами і активно боронив інтереси родичів своєї дружини Людмили, тобто Пршемисловичів⁴⁹.

Та попри підступні кроки з боку штауфенівського угруповання, Пршемисл Отакар I не приєднався до планів папської курії, хоча Григорій IX і надсилав йому, його дружині королеві Констанції і Празькому єпископові листи з цього приводу. Папа потребував союзників для боротьби з Фрідріхом II, який тоді

брав участь у хрестовому поході⁵⁰. Учений Ф. Дворнік вважає, що плани курії знову було зірвано завдяки відданості чехів імператорові та традиційній прихильності Пршемисловичів до Гогенштауфенів. При цьому вчений спирається на лист, що був написаний не раніше жовтня 1228 р. чи в 1229 р. герцогом Генріхом Лотаринзько-Брабантським і адресований англійському монархові Генріхові III. У ньому повідомляється про те, що чеський король поширював новини про героїчні вчинки Фрідріха II на Святій Землі та вдавав, що отримав від нього листа, де описувалися його подвиги. А це доводить, підсумовує Ф. Дворнік, що Пршемисл Отакар I не мав наміру змінити службу в імператора на якусь іншу⁵¹.

Подібні міркування дещо раніше висловив і В. Новотний. На думку вченого, Пршемисл Отакар I, за винятком нереалізованого шлюбу Анежки, не мав серйозних підстав для розриву стосунків з імператором. Крім того, В. Новотний також звернув увагу на лист Генріха Лотаринзько-Брабантського до англійського короля Генріха III, в якому згадано про позицію Пршемисла Отакара I щодо Штауфенів. При цьому вчений відзначає, що в листі, якого нібито отримав чеський король від Фрідріха II, останній повідомляв також про свої заручини з донькою єгипетського султана аль-Каміла, яку разом з 50 іншими представницями знаті було наведено у християнство. Далі імператор інформував Пршемисла Отакара I про те, що султан повернув йому всі землі, заселені колись християнами⁵².

Успіхи Фрідріха II дійсно були вражаючими. Ще в червні 1228 р. імператор, на зло папі, з великим загоном відплив із Бриндізі в Сирію. Так розпочався Шостий хрестовий похід (1228–1229). Скориставшись війною Єгипту з Дамаском, у лютому 1229 р. Фрідріх II уклав у Яффі вигідний союзний договір із єгипетським султаном аль-Камілом і дамаським еміром. Відповідно до його умов, Єрусалим, Віфлеєм, Назарет і деякі інші палестинські міста на 10 років (з правом продовження терміну) переходили до імператора. За таку поступку Фрідріх II Штауфен зобов'язувався допомагати султанові аль-Камілу у боротьбі з його ворогами. Через місяць, 18 березня 1229 р., Фрідріх II увійшов у Єрусалим, і в храмі Гробу Господнього сам увінчав себе королівською короною (духівництво відмовилося коронувати правителя, відлученого від церкви). Однак уже 1 травня імператор залишив Святу Землю, позаяк папа та його прихильники організували наступ на Сицилійське королівство. Тож Фрідріх II поспішив боронити свої володіння. Військо Григорія IX було розбито, і 28 серпня 1230 р. при укладенні миру в Сан-Германо він зняв з Фрідріха II анафему⁵³.

Чеський король мав ще одну причину для того, аби не приєднуватися до папського угруповання: він не хотів ускладнювати початок самостійного правління свого сина Вацлава. Адже на той час Пршемислові Отакарові I було вже за шістьдесят і сили залишали його. У ці роки життя чеського короля було позначене двома терпкими втратами. Так, 18 лютого 1227 р. помер його другий син Владислав, який був моравським маркграфом. У червні 1228 р. відійшла за межу наймолодша зведена сестра короля Анежка, абатиса монастиря св. Їржі⁵⁴. Залишалось невлаштованим життя молодшої доньки Пршемисла Отакара I – Анежки.

Отже, Австрійський герцог Леопольд VI Бабенберг брав активну участь у перемовинах між імператором та папою, під час яких і помер 28 липня 1230 р. в Сан-Германо⁵⁵. Слід відзначити, що Леопольд VI Бабенберг був видатним державцем і вмів орієнтуватися у хитросплетіннях імперської політики. Під час конфліктів, що спалахували у Священній Римській імперії, він поведився досить розсудливо, прагнучи реалізувати передусім власні амбіції. Правління цього володаря можна назвати періодом розквіту Австрійського герцогства, що призвело до посилення його авторитету в Центральній Європі. Однак намагання Леопольда VI Бабенберга вплинути на династичну політику Штауфенів призвело до глибокої ворожнечі у відносинах із чеським королем Пршемислом Отакаром I. Конфлікт було зумовлено протидією Леопольда VI Бабенберга укладенню шлюбу між донькою чеського монарха Анежкою та сином німецького володаря Генріхом (VII). Того ж таки 1230 р., невдовзі після смерті Леопольда VI Бабенберга, помер і Пршемисл Отакар I. Після смерті Леопольда VI та Пршемисла Отакара I протистояння продовжилося за правління їхніх нащадків – чеського короля Вацлава I та австрійського герцога Фрідріха II Бабенберга.

Примітки:

1. Ліхтей І. Визнання королівського статусу (звання і титулу) для чеського правителя (Грамоти 1158, 1204 і 1212 рр.). *Історичні студії: Проблеми давньої і середньовічної історії та етнології*. Випуск 1 / упорядкування І.М. Ліхтей. Ужгород, 2007. С.152–158; Vaníček V. České království ve 13. Století. *Dějiny země Koruny české. I. Od příchodu Slovanů do roku 1740 / napsal kolektiv autorů: Ivan Rada, Vratislav Vaníček, Petr Čornej, Ivana Čornejová. Čtvrté vydání. Praha, 1997. S.68–69.*
2. Vaníček V. *Velké dějiny země Koruny České. Svazek II. 1197–1250. Praha-Litomyšl, 2000. S. 123; Zemlička J. Počátky Čech královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti. Praha, 2002. S.141–142.*

3. Контлер А. История Венгрии. Тысячелетие в центре Европы / пер. с англ. В.Т. Олейника. Москва, 2002. С.94–95; Шушарин В.П. Складывание и оформление феодальных отношений. Раннефеодальная монархия (XI – середина XIII вв.). *История Венгрии*. В трех томах. Т.1. Москва, 1971. С.127–129; Шушарин В.П. От полусоседаемого союза мажарских племен к раннефеодальному королевству (с древнейших времен до середины XIII в.). *Краткая история Венгрии. С древнейших времен до наших дней*. Москва, 1991. С.28–29; Волощук М.М. Венгерское присутствие в Галиции в 1214–1219 годах. *Вопросы истории*. 2005. № 12. С.97–106.
4. Žemlička J. Počátky Čech královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti. S.142; Žemlička J. Přemyslovci: jak žili, vládli a umírali. Praha, 2005. S.113.
5. Митрофанов П.П. История Австрии с древнейших времен до 1792 г. Изд. 2-е. Москва, 2003. С.22; Пристер Е. Краткая история Австрии / сокращ. пер. с нем. Москва, 1952. С.18–19; Цьольнер Е. Історія Австрії / пер. з нім. Львів, 2001. С.71–72; Воцелка К. История Австрии. Культура, общество, политика / пер. с нем. Москва, 2007. С.59–61; Кирилина Л.А., Пилько Н.С., Чуркина И.В. История Словении. Санкт-Петербург, 2011. С.35; Vaníček V. Babenberkové. *Kostlán A., Moravcová D., Vaníček V. Encyklopedie dějin Německa*. Praha, 2001. S.74; Wihoda M. Od pohraniční marky k říšskému vévodství (907–1278). *Dějiny Rakouska*. Praha, 2002. S.86–90.
6. Балакин В.Д. Фридрих Барбаросса. Москва, 2001. С.63.
7. Митрофанов П.П. История Австрии с древнейших времен до 1792 г.... С.22; Пристер Е. Краткая история Австрии... С.18–19; Цьольнер Е. Історія Австрії... С.71–72; Воцелка К. История Австрии. Культура, общество, политика... С.59–61; Кирилина Л.А., Пилько Н.С., Чуркина И.В. История Словении... С.35; Vaníček V. Babenberkové... S.74; Wihoda M. Od pohraniční marky k říšskému vévodství (907–1278)... S.90–106.
8. Пристер Е. Краткая история Австрии... С.19.
9. Цьольнер Е. Історія Австрії... С.73; Воцелка К. История Австрии. Культура, общество, политика... С.61–62; Митрофанов П.П. История Австрии с древнейших времен до 1792 г... С.22–23; Wihoda M. Od pohraniční marky k říšskému vévodství (907–1278)... S.108; Vaníček V. Babenberkové... C.74–75.
10. Цьольнер Е. Історія Австрії... С.73–74.
11. Там само. С.73.
12. Žemlička J. Přemyslovci: jak žili, vládli a umírali... S.118.
13. Legenda svaté Anežky České. *Františkánské prameny II.* / zital. anēm. orig. přel. kol. překl. Bratislava, 1994. S.348–382.
14. Kalista Z. Blahoslavená Eliška Přemyslovna. *Královnny, kněžny a velké ženy české*. III. vydání. Praha, 1941. S.93; Kopiczková B. Eliška Přemyslovna: královna česká, 1292–1330. Vyd.2. Praha, 2008. S.100–103.
15. Legenda svaté Anežky České... S.352.

16. Dvoráčková-Malá D. Sv. Anežka Česká a její doba. *Posel z Budče*. 2011. Vol.28. P.1.
17. Palacký F. Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. Praha, 1921. S.193.
18. Novotný V. České dějiny. Dílu I. Část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253). Praha, 1928. S.551–552.
19. Žemlička J. Počátky Čech královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti... S.142; Žemlička J. Přemyslovci: jak žili, vládli a umírali... S.208.
20. Polc J. Světice Anežka Přemyslovna. Vyd.2. Praha, 1989. S.14.
21. Soukupová H. Svatá Anežka Česká – Život a legenda. Praha, 2015. S.42.
22. Legenda svaté Anežky České... S.353; Soukupová H. Svatá Anežka Česká – Život a legenda... S.45–48; Žemlička J. Počátky Čech královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti... S.142.
23. Soukupová H. Svatá Anežka Česká – Život a legenda... S.48.
24. Legenda svaté Anežky České... S.353; Soukupová H. Svatá Anežka Česká – Život a legenda... S.48–51; Žemlička J. Počátky Čech královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti... S.142–143; Žemlička J. Přemyslovci: jak žili, vládli a umírali... S.208.
25. Novotný V. České dějiny. Dílu I. Část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)... S.551.
26. Дворнік Ф. Слов'яни в європейській історії та цивілізації / пер. з англ. Київ, 2000. С.21.
27. Vaníček V. Velké dějiny zemí Koruny České. Svazek II. 1197–1250... S.111.
28. Soukupová H. Svatá Anežka Česká – Život a legenda... S.52. При цьому Гелена Соукупова покликається на дослідження: Votočková-Joachimová J. Anežka Přemyslovna. Praha: Česko-moravský Kompas, 1940. 133 s.
29. Žemlička J. Přemysl Otakar I.: panovník, stát a česká společnost na prahu vrcholného feudalismu. Praha: Svoboda, 1990. S.318; Žemlička J. Počátky Čech královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti... S.143; Žemlička J. Přemyslovci: jak žili, vládli a umírali... S.118.
30. Polc J. Světice Anežka Přemyslovna... S.21–23.
31. Soukupová H. Svatá Anežka Česká – Život a legenda... S.52–57.
32. Вис Э.В. Фридрих II Гогенштауфен / пер. с нем. Москва, 2005. С.100–101, 110–113, 365; Глогер Б. Император, Бог и дьявол. Фридрих II Гогенштауфен в истории и легенде / пер. с нем. Санкт-Петербург, 2003. С.76–79; Лампрехт К. История германского народа. Томъ второй. Части III и IV. Москва, 1895. С.193–194; Колесницкий Н.Ф. «Священная Римская империя»: притязания и действительность. Москва, 1977. С.165; Грегоровиус Ф. История города Рима в Средние века (от V до XVI столетия). Москва, 2008. С.818–819.
33. Вис Э.В. Фридрих II Гогенштауфен... С.113; Глогер Б. Император, Бог и дьявол. Фридрих II Гогенштауфен в истории и легенде... С.117–118; Лампрехт К. История германского народа. Томъ второй. Части III и IV... С.197.

34. Дворнік Ф. Слов'яни в європейській історії та цивілізації... С.21; Novotný V. České dějiny. Dílu I. část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)... S.559–560; Vaníček V. Velké dějiny země Koruny České. Svazek II. 1197–1250... S.124.
35. Žemlička J. Počátky Čech královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti... S.143; Žemlička J. Přemyslovci: jak žili, vládli a umírali... S.118.
36. Дворнік Ф. Слов'яни в європейській історії та цивілізації... С.21–22; Лампрехт К. История германского народа. Томъ второй. Части III и IV... С.199; Novotný V. České dějiny. Dílu I. část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)... S.563–566; Vaníček V. Velké dějiny země Koruny České. Svazek II. 1197–1250... S.124.
37. Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae. Tomus II. Inde Ab A. 1198. usque ad A. 1230. Pragae, MCMXII (1912). Num. 280. P.274; Novotný V. České dějiny. Dílu I. část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)... S.566; Vaníček V. Velké dějiny země Koruny České. Svazek II. 1197–1250... S.124.
38. Continuatio Mellicensis a. 1124–1564. *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum*. Tomus IX. Hannoverae, MDCCCLI [1851]. P.507; Novotný V. České dějiny. Dílu I. část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)... S.562–566; Vaníček V. Velké dějiny země Koruny České. Svazek II. 1197–1250... S.124; Antonín R. České země za posledních Přemyslovců. I. díl (1192–1253). Cestou proměny společnosti k vrcholně středověké monarchii... S.228–229.
39. Novotný V. České dějiny. Dílu I. část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)... S.571–572.
40. Chronica regia Coloniensis. Cont. IV. Hannoverae, 1880. P.255–256; Annales Marbacens es qui dicuntur. (Cronica Hohenburgensis cum continuatione et additamentis Nesburgensibus). Hannoverae et Lipsiae, 1907. P.90; Лампрехт К. История германского народа. Томъ второй. Части III и IV... С.199.
41. Дворнік Ф. Слов'яни в європейській історії та цивілізації... С.22.
42. Колесницкий Н.Ф. «Священная Римская империя»: притязания и действительность... С. 166; Заборов М.А. Крестоносцы на Востоке. Москва, 1980. С. 268–273.
43. Вис Э.В. Фридрих II Гогенштауфен... С. 141–142; Колесницкий Н.Ф. «Священная Римская империя»: притязания и действительность... С.166.
44. Вис Э.В. Фридрих II Гогенштауфен... С. 152–159, 367; Глогер Б. Император, Бог и дьявол. Фридрих II Гогенштауфен в истории и легенде... С.89–90; Колесницкий Н.Ф. «Священная Римская империя»: притязания и действительность. С.166; Лампрехт К. История германского народа. Томъ второй. Части III и IV... С.194; Заборов М.А. Крестоносцы на Востоке... С.273–274.
45. Novotný V. České dějiny. Dílu I. část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)... S.576–577; Vaníček V.

- Velké dějiny zemí Koruny České. Svazek II. 1197–1250... S.125; Antonín R. České země za posledních Přemyslovců. I. díl (1192–1253). Cestou proměny společnosti k vrcholně středověké monarchii. Praha, 2012. S.230.
46. Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae. Tomus II. Inde Ab A. 1198. usque ad A. 1230. Pragae, MCMXII (1912). Num. 296. P.295–296; Novotný V. České dějiny. Dílu I. část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)... S.577.
47. Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae. Tomus II. Inde Ab A. 1198. usque ad A. 1230 / Edidit Gustavus Friedrich. Pragae, MCMXII (1912). Num.318. P.313–314; Novotný V. České dějiny. Dílu I. část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)... S.577; Vaníček V. Velké dějiny zemí Koruny České. Svazek II. 1197–1250... S.125.
48. Дворник Ф. Слов'яни в європейській історії та цивілізації... С.22.
49. Глогер Б. Император, Бог и дьявол. Фридрих II Гогенштауфен в истории и легенде... С.129; Žemlička J. Přemysl Otakar I.: panovník, stát a česká společnost na prahu vrcholného feudalismu... S.318.
50. Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae. Tomus II. Inde Ab A. 1198. usque ad A. 1230 / Edidit Gustavus Friedrich. Pragae, MCMXII (1912). Num. 317, 328. P.313, 335; Novotný V. České dějiny. Dílu I. část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)... S.585–586; Žemlička J. Přemysl Otakar I.: panovník, stát a česká společnost na prahu vrcholného feudalismu. S.320–321; Žemlička J. Počátky Čech královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti... S.144–145.
51. Дворник Ф. Слов'яни в європейській історії та цивілізації... С.22, 32.
52. Novotný V. České dějiny. Dílu I. část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)... S.587.
53. Вис Э.В. Фридрих II Гогенштауфен... С.162–186; Глогер Б. Император, Бог и дьявол. Фридрих II Гогенштауфен в истории и легенде... С.90–92; Заборов М.А. Крестоносцы на Востоке... С.274–275; Колесницкий Н.Ф. «Священная Римская империя»: притязания и действительность... С.167–168.
54. Novotný V. České dějiny. Dílu I. část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)... S.577–579; Žemlička J. Přemysl Otakar I.: panovník, stát a česká společnost na prahu vrcholného feudalismu... S.323; Žemlička J. Počátky Čech královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti... S.145.
55. Chronica regia Coloniensis. Cont. IV... P.262; Continuatio Mellicensis a. 1124–1564... P.507; Annales Marbacenses qui dicuntur. (Cronica Hohenburgensis cum continuation et additamentis Nesburgensibus)... P.94; Цольнер Е. Історія Австрії... С.74; Novotný V. České dějiny. Dílu I. část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)... S.590; Wihoda M. Od pohraniční marky k říšskému vévodství (907–1278)... S.109.

References:

1. Annales Marbacens es qui dicuntur. (Cronica Hohenburgensis cum continuatione et additamentis Nesburgensibus) (1907). Hannoverae et Lipsiae. [in Latin].
2. Antonín R. (2012). České země za posledních Přemyslovců. I. díl (1192–1253). Cestou proměny společnosti k vrcholné středověké monarchii. Praha [in Czech].
3. Balakin V.D. (2001). Fridrih Barbarossa. Moskva [in Russian].
4. Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae (1912). Tomus II. Inde Ab A. 1198. usque ad A. 1230. Pragmae, 296 [in Latin].
5. Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae (1912). Tomus II. Inde Ab A. 1198. usque ad A. 1230 / Edidit Gustavus Friedrich. Pragmae, 318 [in Latin].
6. Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae (1912). Tomus II. Inde Ab A. 1198. usque ad A. 1230 / Edidit Gustavus Friedrich. Pragmae, 317, 328 [in Latin].
7. Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae. (1912) Tomus II. Inde Ab A. 1198. usque ad A. 1230. Pragmae, MCMXII, 280 [in Latin].
8. Continuatio Mellicensis a. 1124–1564. (1851) *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum*, IX, Hannoverae [in Latin].
9. Dvoráková-Malá D. (2011) Sv. Anežka Česká a její doba. *Posel z Budče*, 28, 1 [in Czech].
10. Dvorník F. (2000). Sloviany v yevropeiskii istorii ta tsyvilizatsii/ per. z anhl. Kyiv [in Ukrainian].
11. Gloger B. (2003). Imperator, Bog i d'yavol. Fridrih II Gogenshtaufen v istorii i legende / per. s nem. Sankt-Peterburg [in Russian].
12. Gregorovius F. (2008) Istoriya goroda Rima v Srednie veka (ot V do XVI stoletiya). Moskva [in Russian].
13. Kalista Z. (1941). Blahoslovená Eliška Přemyslovna. *Královnny, kněžny a velké ženy české*. III. vydání. Praha [in Czech].
14. Kirilina L.A., Pil'ko N.S., Churkina I.V. (2011) Istoriya Slovenii. Sankt-Peterburg [in Russian].
15. Kolesnickij N.F. (1977). «Svyashchennaya Rimskaya imperiya»: prityazaniya i dejstvitel'nost'. Moskva [in Russian].
16. Kontler L. (2002). Istoriya Vengrii. Tysyacheletie v centre Evropy / per. s angl. V.T. Olejnika. Moskva [in Russian].
17. Kopičková B. (2008). Eliška Přemyslovna: královna česká, 1292–1330. Vyd.2. Praha [in Czech].
18. Lamprekht K. (1895). Istoriya germanskago naroda. Tom vtoroj. Chasti III i IV. Moskva [in Russian].
19. Legenda svatě Anežky České (1994). *Františkánské prameny II.* / zital. aněm. orig. přel. kol. překl. Bratislava [in Czech].
20. Likhtei I. (2007). Vyznannia korolivskoho statusu (zvan'nia i tytulu) dlia cheskoho pravytelia (Hramoty 1158, 1204 i 1212 rr.). Istorychni studii: Problemy davnoi i serednovichnoi istorii ta etnologii, 1, 152–158 [in Ukrainian].
21. Mitrofanov P.P. (2003). Istoriya Avstrii s drevnejshih vremen do 1792 g. Izd. 2-e. Moskva [in Russian].

22. Novotný V. (1928). České dějiny. Dílu I. Část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253). Praha [in Czech].
23. Palacký F. (1921). Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. Praha [in Czech].
24. Polc J. (1989). Světice Anežka Přemyslovna. Vyd.2. Praha [in Czech].
25. Prister E. (1952) Kratkaya istoriya Avstrii / sokrashch. per. s nem. Moskva [in Russian]
26. Shusharin V.P. (1971). Skladyvanie i oformlenie feodal'nyh ot-noshenij. Rannefeodal'naya monarhiya (XI – seredina XIII vv.). *Istoriya Vengrii*. V trekh tomah. T.I. Moskva [in Russian].
27. Shusharin V.P. (1991). Ot poluosedlogo soyuza mad'yarskih plem-en k rannefeodal'nomu korolevstvu (s drevnejshih vremen do serediny VIII v.). *Kratkaya istoriya Vengrii. S drevnejshih vremen do nashih dnei*. Moskva [in Russian].
28. Soukupová H. (2015). Svatá Anežka Česká – Život a legenda. Praha [in Czech].
29. Tsolner E. (2001). Istoriia Avstrii / per. z nim. Lviv [in Ukrainian].
30. Vaniček V. (2000). Velké dějiny zemí Koruny České. Svazek II. 1197–1250. Praha-Litomyšl [in Czech].
31. Vaniček V. (2001). Babenberkové. *Kostlán A., Moravcová D., Vaniček V. Encyklopedie dějin Německa*. Praha [in Czech].
32. Vaniček V. (1997). České království ve 13. Století. *Dějiny zemí Koruny české. I. Od příchodu Slovanů do roku 1740 / napsal kolektiv autorů: Ivan Rada, Vratislav Vaniček, Petr Čornej, Ivana Čornejová*. Čtvrté vydání. Praha [in Czech].
33. Vis E.V. (2005). Fridrih II Gogenshtaufen / per. s nem. Moskva [in Russian].
34. Vocelka K. (2007). Istoriya Avstrii. Kul'tura, obshchestvo, politika / per. s nem. Moskva [in Russian].
35. Voloshchuk M.M. (2005). Vengerskoe prisutstvie v Galicii v 1214–1219 godah. *Voprosy istorii*, 12, 97–106 [in Russian].
36. Wihoda M. (2002). Od pohraniční marky k říšskému vévodství (907–1278). *Dějiny Rakouska*. Praha [in Czech].
37. Zaborov M.A. (1980) Krestonoscy na Vostoke. Moskva [in Russian].
38. Žemlička J. (1990). Přemysl Otakar I.: panovník, stát a česká společnost na prahu vrcholného feudalismu. Praha: Svoboda [in Czech].
39. Žemlička J. (2002). Počátky Čech královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti. Praha [in Czech].
40. Žemlička J. (2005). Přemyslovci: jak žili, vládli a umírali. Praha [in Czech].
41. *Chronica regia Coloniensis*. (1880). Cont. IV. Hannoverae [in Latin].

Отримано: 12.08.2022